

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2014-06-25

Närvarande: F.d. justitierådet Leif Thorsson samt justitieråden Gudmund Toijer och Olle Stenman.

Tydligare reaktioner på ungas brottslighet

Enligt en lagrådsremiss den 12 juni 2014 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
4. lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
5. lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister,
6. lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål,
7. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
8. lag om ändring i lagen (2005:500) om erkännande och verkställighet inom Europeiska unionen av frysningsbeslut.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Frida Göranson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

32 kap. 2 §

Enligt förslaget ska det inte längre krävas att den unge samtycker till att fullgöra ungdomstjänst för att den påföljden ska kunna väljas. Som motiv härtill anges att den unge inte bör ha vetorätt vid valet av påföljd och att tillämpningen därmed blir tydligare och mer konsekvent (jfr däremot vad som gäller i fråga om att förena villkorlig dom eller skyddstillsyn med samhällstjänst, vilket kräver samtycke av den tilltalade [27 kap. 2 a § respektive 28 kap. 2 a § brottsbalken]). Eftersom den unges inställning till att fullgöra ungdomstjänst ska vägas in vid bedömningen av om påföljden är lämplig för den unge (11 § förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare med författningskommentar), är det svårt att bedöma i vad mån den praktiska tillämpningen kommer att påverkas.

Vid föredragningen har emellertid framkommit att avsikten också är att frågan ska ägnas särskild uppmärksamhet vid domstolsförhandlingen i syfte att få till stånd en genomtänkt uppfattning i frågan från den unges sida.

Enligt övergångsbestämmelsen ska 32 kap. 2 § i sin nya lydelse tillämpas även på gärningar som begåtts före ikraftträdandet. Lagrådet finner inte skäl att invända häremot (jfr Lagrådets yttrande i prop. 2005/06:165 s. 221).

Förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

16 §

I 16–22 §§ finns det särskilda bestämmelser om åklagarens möjlighet att underlåta åtal mot den som har begått ett brott före 18 års ålder. Enligt förslaget ska beslutet inte längre benämnas åtalsunderlåtelse, så som i 20 kap. rättegångsbalken, utan i stället straffvarning. Enligt remissen bör benämningen enkelt och tydligt återspegla det väsentliga i budskapet till den unge, nämligen att åklagarens beslut innebär en varning om att straff kan dömas ut (avsnitt 5.5). Åklagarens beslut innebär ett krav på att den unge ska sköta sig, och beslutet kan återkallas om särskilda omständigheter – exempelvis återfall i brott – föranleder det (22 §). När en återkallelse har skett, kan åklagaren väcka åtal vid domstol.

Det kan sägas att uttrycket åtalsunderlåtelse inte återspeglar åtgärdens hela innebörd och därför kan behöva förtydligas i kontakten med den unge. Samtidigt är det angeläget att en benämning i lagtext är förenlig med de grundläggande begreppen i brottsbalken. Uttrycket straff framstår mot den bakgrunden som alltför begränsat (jfr 1 kap. 3 § brottsbalken). Även om ett bötesstraff kan aktualiseras många gånger, borde exempelvis ungdomstjänst kunna komma i fråga i vissa fall.

Strikt rättsligt är alltså innebörden att åklagaren, med undantag från åtalsplikten i 20 kap. 6 § rättegångsbalken, låter bli att åtala den unge samtidigt som det finns möjlighet för åklagaren att under vissa förhållanden återkalla beslutet och påtala brottet vid domstol som sedan har att göra påföljdsvalet. Det är alltså fråga om en åtalsvarning som beslutas av åklagaren. Även om det föreslagna uttrycket

(straffvarning) inte skulle föregripa domstolens prövning (jfr avsnitt 5.5 i remissen) bör ändå domstolens möjlighet att välja en annan brottspåföljd än straff framgå av uttrycket. Förslagsvis kan benämningen vara påföljdsvarning.

Det finns skäl att tillägga följande om innebörden av 16 §. Enligt det föreslagna tredje stycket ska 20 kap. 7 a § rättegångsbalken tillämpas när åtal har väckts. Ett åtal ska alltså kunna underlåtas sedan åtal har väckts även i de fall som avses i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Detta måste så förstås att det nya uttrycket ska användas även då och således inte benämningen åtalsunderlåtelse.

Lagrådets förslag medför ändringar även i andra paragrafer som omfattas av remissen.

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen

5 kap. 1 b §

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighet av ungdomstjänst. Förslaget innebär att verkställigheten som huvudregel ska påbörjas senast två månader efter det att domen vunnit laga kraft. I författningskommentaren förutsätts att verkställigheten ska kunna påbörjas redan innan domen har vunnit laga kraft (jfr prop. 1997/98:96 s. 200 f.). Det finns skäl att närmare utveckla den rättsliga grunden för detta, särskilt med hänsyn till att påföljden inte längre ska kräva den tilltalades samtycke.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.